

**ศึกษาวิเคราะห์คำว่าสภาในพระไตรปิฎก :
กรณีศึกษาสภาธรรมตามแนวพุทธกับสภาไทย**
**Study and Analysis the word “Paliament” in Tepitaka :
Case study The Buddhist Dhamma paliament with Thai paliament**

ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ
Prof. Adisak Thongbun
ราชบัณฑิต

บทคัดย่อ

คำว่า “สภา” หมายถึงองค์การ หรือสถานที่ประชุม เช่น สภาผู้แทนราษฎร สภาสตรีแห่งชาติ หรือหมายถึงโรงเป็นที่กล่าวกับ, โรงเป็นที่ประชุมกล่าว คำว่า สภา จะสงวนไว้ใช้เฉพาะแต่สภาสูงสุด แห่งชาติ คือรัฐสภา แต่ความคิดนั้น ก็คงอยู่ไม่ได้ เพราะขัดกับหลักเรื่องการขยายตัวของภาษา ต่อมา จึงปรากฏว่า มีสภาอะไรต่อมิอะไรขึ้นอีกมากมาย จากประสบการณ์ในปัจจุบัน พบว่า การประชุมของ สภาบางสภา เช่น สภาผู้แทนราษฎร ของหลายประเทศ มีการโต้เถียงกันด้วยถ้อยคำที่รุนแรง บางครั้ง หยาดคายจนเกิดการวิวาท ที่ประชุมเช่นนี้ เรียกว่าสภาได้หรือไม่ ทำให้นึกถึงคำสอนที่พระพุทธตรัสไว้ในโฆมทุสสุตที่แปลความว่า ที่ประชุมใดไม่มีสัตบุรุษ ที่ประชุมนั้น ไม่ชื่อว่าสภา แล้วให้ความหมาย วิเคราะห์คำว่า สภา เพื่อแปลเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องสภาธรรมตามแนวพุทธไว้อย่างชัดเจน แล้วสรุปว่า หากจะเลือกผู้แทนราษฎร ต้องเลือกผู้มีคุณธรรม และจริยธรรม มีคุณสมบัติของสัตบุรุษ ที่เรียกว่า สัปปุริสธรรม ๗ และประพฤติกัลการเพื่อความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อม ที่เรียกว่า อปรีหานิยธรรม ๗ ดังกล่าว ก็จะทำให้ผู้แทนราษฎรรู้สึกถึงบุญคุณของประชาชนและตั้งหน้าทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เพื่อตอบแทนบุญคุณของประชาชนและประเทศชาติ

คำสำคัญ : สภา, สัตบุรุษ, สภาธรรม, สัปปุริสธรรม, อปรีหานิยธรรม

Abstract

The word “parliament” means the organization or the conference house such as the representative parliament, the national women parliament, or the hall for speaking and the conference. The word “parliament” is specifically used in the highest national parliament. This concept cannot stay further, it stay opposite the language rules. So many parliaments happened in Thailand. With the experience in the recent, it was found that the conference in the parliament like the national representative parliament had violently presented by speaking. Those were sometimes the fake speech so that that incident became the quarrel. That conference was in the parliament or not. It was thought of the Buddha teaching in Khomadussasutta. It was meant that the conference house is not called “the parliament” where has not the good men. Moreover, its meanings were presented and shared clearly along with the Buddhist concept. If people would elect the representatives, they have to elect the good men with morality and the quality of them called “Sattapurisa” who performs for the development only, but no corruption called “Aparihaniyadhamma”. They will know the goodness of the people and the nation and pay attention to work for compensating them all.

Keyword: Parliament, good men, Dhamma paliament, sappurisdhamma, aparihaniyadhamma

บทนำ

- คำว่า “สภา” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ให้บทนิยามไว้ว่า หมายถึง “องค์การ หรือสถานที่ประชุม เช่น สภาผู้แทนราษฎร สภาสตรีแห่งชาติ สภามหาวิทยาลัย วุฒิสภา”^๑

- ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ให้บทนิยามไว้ว่า หมายถึง “โรงเป็นที่กล่าวกับ, โรงเป็นที่ประชุมกล่าว”^๒

- พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ของ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ให้บทนิยามตามรูปศัพท์ว่า “ที่เป็นที่พูดร่วมกัน” และให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “ที่ประชุม, สถาบันหรือองค์การอันประกอบด้วยคณะบุคคลซึ่งทำหน้าที่พิจารณา วินิจฉัย หรืออำนาจกิจการด้วยการประชุมปรึกษาหารือออกความคิดเห็นร่วมกัน”^๓

- ในการฟื้นฟูการประชุมราชบัณฑิต เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๖ หลังจากมิได้ประชุมมาร่วม ๓๐ ปี นายอภัย จันทวิมล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในตำแหน่งบังคับบัญชาราชบัณฑิตยสถาน ได้อ่านรายงานการเปิดประชุมราชบัณฑิตต่อ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ผู้เป็นประธานในพิธีมีเนื้อความตอนหนึ่งว่า “...การที่เปลี่ยนชื่อ จาก ราชบัณฑิตยสภา เป็น ราชบัณฑิตยสถาน นั้น ก็เพราะในสมัยนั้นคิดกันว่า คำว่า สภา จะสงวนไว้ใช้เฉพาะแต่สภาสูงสุดแห่งชาติ คือรัฐสภา แต่ความคิดนั้นก็คงอยู่ไม่ได้ เพราะขัดกับหลักเรื่องการขยายตัวของภาษา ต่อมาจึงปรากฏว่า มีสภาอะไรต่อมิอะไรขึ้นอีกมากมาย”^๔

- จากประสบการณ์ในปัจจุบัน พบว่า การประชุมของสภาบางสภา เช่น สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา ของหลายประเทศ มีการโต้เถียงด้วยถ้อยคำที่รุนแรง บางครั้ง หยาดคายจนเกิดการทะเลาะวิวาทถึงขั้นลงมือทำร้ายกันก็มี ที่ประชุมเช่นนี้ เรียกว่า สภาหรือไม่

- คำถามนี้ทำให้นึกถึงพระพุทธภาษิตบทหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในขโมทสุสูตร^๕ แปลความว่า

“ที่ประชุมใดไม่มีสัตบุรุษ ที่ประชุมนั้นไม่ชื่อว่า สภา”

^๑ ปทานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ หน้า ๗๘๔.

^๒ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒ หน้า ๑๑๒๓.

^๓ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ หน้า ๒๕๐.

^๔ ประวัติความเป็นมาของราชบัณฑิตยสถานจนถึง พ.ศ.๒๕๒๓ หน้า ๓๙.

^๕ มหาจุฬาลงกรณ (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เล่ม ๑๕ หน้า ๒๒๑-๒๒๒, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๕ หน้า ๓๐๑.

- พระพุทธานุชาตินี้มีมาอย่างไร มีความหมายอย่างไร ขอนำมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องสภธรรมตามแนวพุทธ ดังต่อไปนี้

เนื้อหาในโฆมทสสูตร

ข้อความตอนที่ ๑

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่โฆมทสนิมคมของเจ้าศากยะ แคว้นสักกะ ในตอนเช้าวันหนึ่ง เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในนิคมนั้น ขณะที่พวกพราหมณ์และคหบดีทั้งหลายกำลังประชุมกันอยู่ในสภา ด้วยกรณีกิจบางอย่าง และขณะนั้น ฝนกำลังตกปรปรวย พระพุทธองค์จึงเสด็จเข้าไปในสภานั้น

พวกพราหมณ์และคหบดีเหล่านั้น พอเห็นพระพุทธเจ้าทรงพระดำเนินตรงเข้าไปกลางสภา ก็ไม่พอใจเป็นอย่างมาก ระบายออกมาเป็นคำถามว่า

“คนพวกไหน ชื่อว่าสมณะไลน์

คนพวกไหน รู้จักสภธรรม”

คำถามนี้ถอดความว่า พวกเขาตำหนิพระสมณโคดมว่า ไม่รู้จักสภธรรม

อรรถกถาอธิบายความในพระสูตรตอนนี้ ว่า เช้าวันนั้น พระพุทธองค์ทรงตรวจดูผู้ที่ควรโปรด ในวันนั้นอันเป็นพุทธกิจประจำวัน ทรงเห็นว่า ควรเสด็จไปแสดงธรรมโปรดพวกพราหมณ์และคหบดีที่จะประชุมกันในสภา เมื่อเสด็จไปถึงทรงอธิษฐานให้ฝนตก เพื่อเป็นเหตุให้เสด็จเข้าไปหลบฝนในสภา และทรงแสวงละเมียดสภธรรม คือ ธรรมนิยม กติกา หรือข้อปฏิบัติของสภา โดยทรงพระดำเนินเข้าไปกลางสภาขณะที่เขากำลังประชุมกันอยู่ แทนที่จะทรงเข้าทางด้านข้างของห้องประชุม เพื่อมิให้ผู้หนึ่งอย่าง ผาสุกต้องลุกขึ้น หรือถอย ซึ่งจะทำให้เขาเกิดความรำคาญ เดือดร้อน เป็นการทำผิดบทบัญญัติของสภา หรือสภธรรมของเขา เพราะทำให้การประชุมต้องหยุดชะงักลง

อรรถกถาอธิบายว่า ที่ทรงทำเช่นนั้น ก็เพื่อให้พวกเขาแสดงปฏิกิริยาออกมา และจะทรงใช้ปฏิกิริยานั้น เป็นเหตุให้ทรงแสดงพระธรรมเทศนา ซึ่งก็ได้ผลดังกล่าว

ข้อความตอนที่ ๒

พระพุทธองค์ทรงตอบคำถามของพวกพราหมณ์และคหบดีเหล่านั้นว่า

เนสา สภา ยตถ น สนฺติ สนฺโต

สนฺโต น เต เย น วทนฺติ ฌมมํ

^๖ สารตลปภาสิณี (ปฐโม ภาค) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน้า ๒๕๓-๒๕๔.

ราคณจ โทสณจ ปหาย โมห
ธมม วทนตา จ ภวนติ สนโต

คำแปล

ที่ประชุมใดไม่มีสัตบุรุษ ที่ประชุมนั้นไม่ชื่อว่าสภา
เหล่าชนใดไม่พูดคำที่เป็นธรรม เหล่าชนนั้นไม่ชื่อว่าสัตบุรุษ
เหล่าชนผู้ละราคะ โทสะ และโมหะ
พูดคำที่เป็นธรรมเท่านั้น จึงจะชื่อว่า สัตบุรุษ

ถอดความว่า ทรงรู้จักสภา และสาธตธรรมดี

- สภา คือที่ประชุมของสัตบุรุษ
- สัตบุรุษ คือผู้พูดคำที่เป็นธรรม หมายถึงวาจาสุภาสิตซึ่งมีองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ พูดถูกกาล พูดคำจริง พูดคำอ่อนหวาน พูดคำประกอบด้วยประโยชน์และพูดด้วยเมตตาจิต^๗
- สัตบุรุษผู้พูดคำที่เป็นธรรมในสภานั้น มีคุณธรรมสำคัญ คือละราคะ โทสะ และโมหะ ได้แล้ว

ข้อความตอนที่ ๓

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาจบ พวกพราหมณ์และคหบดีเหล่านั้น กราบทูลว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ขัดแย้งไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ขัดแย้งไพเราะยิ่งนัก พระโคตมผู้เจริญ ทรงประกาศธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า ‘คนมีตาดีจักเห็นรูปได้’ ฉะนั้น พวกข้าพระองค์เหล่านี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญพร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำพวกข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป จนตลอดชีวิต”

ข้อความตอนนี้แสดงว่า พวกพราหมณ์และคหบดีเหล่านั้นยอมรับว่า พระพุทธเจ้าทรงรู้จักสภา และสาธตธรรมจริงๆ

ประเด็นสำคัญที่ควรศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเข้าใจพระพุทธภาสิตข้างต้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ได้แก่

๑. สัตบุรุษ คือบุคคลเช่นไร
๒. ที่ประชุมของสัตบุรุษต่างกับที่ประชุมของบุคคลอื่นอย่างไร
๓. สาธตธรรมของสัตบุรุษต่างกับสาธตธรรมของบุคคลอื่นอย่างไร

^๗ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๒๒ หน้า ๓๓๘.

สัตบุรุษคือบุคคลเช่นไร

๑. ความหมายของสัตบุรุษ

คำว่า **สัตบุรุษ** เป็นคำภาษาสันสกฤต ตรงกับคำว่า **สัปปริสะ** ในภาษาบาลี พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ เก็บศัพท์ สัปปริสะ, สัปบุรุษ และให้บทนิยามว่า “คนที่เป็นสัมมาทิฐิ, คฤหัสถ์ผู้มีศรัทธาในพระศาสนา, คนที่มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม”^๘

ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์^๙ ให้ความหมายของคำว่า สัตบุรุษว่า “คนสงบ, คนดี, คนมีศีลธรรม, คนที่ประกอบด้วยสัปปริธรรม”

ในสรกัณฐชาดก^{๑๐} ท้าวสักกะถามสรกัณฐคาบสโพธิสัตว์ว่า “คนเช่นไร ชื่อว่า สัตบุรุษ” พระโพธิสัตว์ตอบว่า

โย เว กตญญู กตเวที อีโร
 กลยาณมิตรโต ทพหตติ จ โหติ
 ทุกขิตสส สกุกจจ กโรติ กิจจ
 ตถาวโร สปปุริส วทนติ

คำแปล

บุคคลใด เป็นคนกตัญญูกตเวที เป็นปราชญ์
 มีกัลยาณมิตร และมีความรักดีมั่น(ในมิตร)
 ช่วยทำกิจของมิตรผู้ตกยากด้วยความเต็มใจ
 บัณฑิตเรียกคนเช่นนั้นว่า สัตบุรุษ

๒. คุณสมบัติของสัตบุรุษ

สัตบุรุษมีคุณสมบัติสำคัญ ๗ ประการ ที่เรียกว่าสัปปริธรรม^{๑๑} คือ

๑. **ธัมมัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักเหตุ** คือคนผู้ฉลาดในเหตุผล เมื่อเห็นสิ่งหนึ่ง ก็สามารถคิดเชื่อมโยงกับอีกสิ่งหนึ่งโดยความเป็นเหตุเป็นผลกัน

^๘ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒ หน้า ๑๑๖๘.

^๙ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ หน้า ๒๗๑.

^{๑๐} มหาจุฬาลงกรณปิฎก (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เล่ม ๒๗ หน้า ๔๓๖, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๒๗ หน้า ๖๐๘.

^{๑๑} พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๑ หน้า ๓๕, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๒๓ หน้า ๑๔๓, พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม หน้า ๒๑๐

คุณสมบัติข้อนี้ นอกจากทำให้สามารถสวไปหาเหตุของผลที่ปรากฏแล้ว ยังทำให้ไม่เชื่ออะไร งามงายไร้เหตุผล เพราะถือว่าผลทุกอย่างต้องมาจากเหตุของมัน เหตุดี ผลต้องดี เหตุไม่ดี ผลก็ไม่ดี

๒. อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักผล** คือ เมื่อรู้หรือเห็นสิ่งใดๆ ที่เป็นเหตุ ก็สามารถทำนายล่วงหน้าได้ว่า จะมีผลอะไรเกิดขึ้น

คุณสมบัติข้อนี้ นอกจากทำให้รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นข้างหน้าแล้ว ยังทำให้รู้จักเลือกทำเหตุที่ดี ที่จะก่อให้เกิดผลดีแก่ตนและสังคมต่อไปด้วย

๓. อัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักตน** คือ รู้ตามความเป็นจริงว่า ตัวเรามีฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ คุณธรรม เป็นต้น เป็นอย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม และรู้จักแก้ไขปรับปรุง ส่งเสริม ทำการต่างๆ ให้สอดคล้องถูกต้อง ตรงทางที่จะให้เจริญงอกงาม เกิดผลดี

คุณสมบัติข้อนี้ ทำให้เป็นคนไม่ประมาท ไม่หลงตนจนเย่อหยิ่งจองหอง ไม่ปล่อยตัวให้ตกต่ำ เลวทราม ดิ่งไปทางความเสื่อมเสีย

๔. มัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักประมาณ** คือ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและการทำงานต่างๆ โดยใช้ความรู้จักตนที่กล่าวแล้วมาเป็นเกณฑ์พิจารณาให้พอเหมาะพอดีกับฐานะ ภาวะ เป็นต้น

คุณสมบัติข้อนี้ ทำให้รู้จักบริหารชีวิต บริหารงานที่ตนรับผิดชอบให้เกิดผลดีเป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนและสังคมประเทศชาติได้

๕. กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาล หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักกาล** (รู้จักกาละ) คือ รู้เวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะใช้ในการประกอบกิจการงานต่างๆ ทั้งที่เป็นของตนเองและที่เกี่ยวข้อง กับผู้อื่น เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรพูดอะไร ทำอะไร แล้วพูดหรือทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้เหมาะกับเวลา ให้ถูกเวลา สรุปว่า รู้จักใช้เวลาให้เหมาะกับงาน หรือรู้จักทำงานให้เหมาะสมกับเวลา

คุณสมบัติข้อนี้ ทำให้เป็นคนตื่นตัว พร้อมจะทำงานทุกเมื่อ ทุกงานที่รับผิดชอบ

๖. ปริสัณญตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักชุมชน** (รู้จักเทศะ) คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมชนและชุมชน รู้กาลอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นที่ชุมชนและต่อชุมชนนั้นๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา ควรต้องทำกริยาอย่างนี้ ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณี อย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้ อย่างนี้ๆ เป็นต้น

คุณสมบัติข้อนี้ทำให้เป็นคนดีมีวัฒนธรรมในการเข้าสังคม ทำให้วางตัวได้ถูกต้องไม่เก้อเขิน

๗. บุคคลัญญตา หรือ บุคคลปโรปริญญตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล หรือ ความเป็นผู้รู้จักความต่างของบุคคล หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักบุคคล รู้จักความต่างของบุคคล** คือรู้จักและเข้าใจความแตกต่างของบุคคลว่า โดยอริยาศัย ความสามารถ คุณธรรม เป็นต้น ใครยิ่งหรือหย่อนกว่ากันอย่างไร คนไหนเป็นคนดี คนไหนเป็นคนเลว และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ว่า ควรจะคบหรือไม่ คัดตืออะไร จะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิหรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี ดังนี้ เป็นต้น

คุณสมบัติข้อนี้ทำให้รู้จักเลือกคบเพื่อนได้อย่างถูกต้อง และรู้จักใช้คนได้ถูกกับงาน หรือใช้งานได้ถูกกับคน

บุคคลตามความหมายและคุณสมบัติดังกล่าวมานี้แหละชื่อว่า สัตบุรุษ และเมื่อรวมกับคุณธรรมขั้นสูงที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในโฆมทุสสุต คือ “ละราคะ โทสะ โมหะ ได้” สัตบุรุษที่ทรงหมายถึง ก็คือ อริยบุคคลขั้นสูง เพราะราคะ โทสะ และโมหะ เป็นอกุศลมูล คือต้นเหตุให้ทำอกุศลกรรม (กรรมชั่ว) ได้ทุกอย่าง ผู้ละอกุศลมูล ๓ อย่าง นี้ได้ก็คือ พระอริยบุคคลชั้นอนาคามีและอรหัตต์ อริยบุคคลชั้นโสดาบัน ละไม่ได้ ชั้นสกทาคามี สามารถทำให้เบาบางได้ แต่ยังละไม่ได้

ที่ประชุมของสัตบุรุษต่างจากที่ประชุมของบุคคลอื่นอย่างไร

ลักษณะสำคัญของการประชุมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนสาวกของพระองค์ที่กำลังนั่งประชุมว่า “ให้นั่งสงบอย่างอริยะ คือทำจิตให้สงบ หรือไม่ก็ให้สนทนารวมกัน” ลักษณะสำคัญนี้เป็นที่เลื่องลือกันทั่วไปว่า “สาวกของพระสมณโคตม ชอบเสียงเบา ได้รับการอบรมในเรื่องเสียงเบา กล่าวสรรเสริญเสียงเบา” เช่น

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาศิขณภูฏ เขตกรุงราชคฤห์ ขณะนั้น ปริพาชกชื่อนิโครธอาศัยอยู่ในปริพาชการามของพระนางอุทุมพรिका วันหนึ่ง คหบดีชื่อสันธานเดินออกจากกรุงราชคฤห์จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า แต่เห็นว่า ยังเข้าอยู่ จึงตัดสินใจเดินไปยังที่พำนักของนิโครธปริพาชกก่อน

ขณะนั้น นิโครธปริพาชกนั่งอยู่กับปริพาชกบริษัทหมู่ใหญ่ซึ่งกำลังสนทนากันด้วยเสียงดังอื้ออึงถึงดิรัจฉานกถาต่างๆ คือเรื่องพระราชชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องการรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน ฯลฯ เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม

เมื่อนิโครธปริพาชกเห็นสันธานคหบดีเดินมา จึงตะโกนห้ามบริษัทของตนว่า “ท่านทั้งหลาย โปรดเงียบเสียงหน่อย อย่าส่งเสียงอื้ออึง สันธานคหบดีผู้กำลังมานี้เป็นสาวกของพระ สมณโคตม อนึ่ง สันธานคหบดีผู้นี้เป็นคนหนึ่งในบรรดาสาวกคฤหัสถ์ผู้มุ่งหาหนทางของพระสมณโคตมเท่าที่อาศัย

อยู่ในกรุงราชคฤห์ ท่านเหล่านี้ชอบเสียงเบา ได้รับการอบรมในเรื่องเสียงเบา กล่าวสรรเสริญเสียงเบา บางทีเมื่อเขาทราบว่ามีเสียงเบา อาจจะเข้ามาได้” เมื่อโคธปริพาชกกล่าวอย่างนี้ ปริพาชกเหล่านั้น จึงได้เงียบ^{๑๖}

ครั้งหนึ่ง ตรงกับวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็นวันอุโบสถของเดือนที่ ๔ ซึ่งเป็นเดือนที่ดอกโกมุทบาน สะพรั่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่สวนมะม่วงของหมอชีวกโกมารภัจ เขตกรุงราชคฤห์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ หมู่ใหญ่จำนวน ๑,๒๕๐ รูป

คืนวันนั้น พระเจ้าอชาตศัตรู ผู้ครองแคว้นมคธโดยชิงราชสมบัติจากพระเจ้าพิมพิสาร ผู้เป็น พระราชาบิดา ทรงประสงค์จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อทูลขอขมาโทษที่ตนทรานพระราชาบิดาจน ลิ่นพระชนม์ จึงรับสั่งให้หมอชีวกนำเสด็จไปยังสวนมะม่วงที่พระพุทธองค์กำลังประทับอยู่โดยขบวนช้าง อย่างสมพระเกียรติ คือโปรดให้สตรี ๕๐๐ คนขึ้นช้างพังช้างละคน ส่วนพระองค์เสด็จขึ้นช้างพระที่นั่ง มีผู้ถือคบเพลิงนำเสด็จออกจากกรุงราชคฤห์

เมื่อขบวนเสด็จมาถึงสวนมะม่วงของหมอชีวกโกมารภัจ พระเจ้าอชาตศัตรูทรงหวาดระแวง จนพระโลมาชาติบุชน จึงตรัสถามหมอชีวก โกมารภัจ ว่า “สหายชีวก ท่านไม่ได้หลอกเรา ไม่ได้นำเรา มาให้ศัตรูดอกหรือ ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่จำนวน ๑,๒๕๐ รูป ทำไมจึงไม่มีเสียงจาม เสียงกระแอมไอ หรือ เสียงพูดคุยกันเลย”

หมอชีวก โกมารภัจ กราบทูลว่า “พระองค์โปรดอย่าได้ทรงหวาดระแวงไปเลย ข้าพระพุทธเจ้า ไม่ได้หลอกพระองค์ ไม่ได้ลวงพระองค์ ไม่ได้นำพระองค์มาให้ศัตรูหรอก ขอเดชะ พระองค์โปรดเสด็จ เข้าไปเถิด นั้นยังมีแสงประทีปตามอยู่ในห้อง”

พระเจ้าอชาตศัตรูจึงเสด็จเข้าไปโดยขบวนช้าง จนสุดทางช้างแล้วเสด็จลงจากช้างพระที่นั่ง ทรงพระดำเนินไปทางประตูห้องนั้น ตรัสถามว่า “สหายชีวก พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ไหน”

หมอชีวก โกมารภัจทูลตอบว่า “ขอเดชะ ผู้ประทับนั่งพึงเสากลาง ผืนพระพักตร์ไปทาง ทิศตะวันออก ข้างหน้าภิกษุสงฆ์ นั้นแล คือ พระผู้มีพระภาค พระเจ้าข้า”

พระเจ้าอชาตศัตรูเสด็จเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าถึงที่ประทับ ทรงหยุดและประทับยืน ณ ที่สมควร ทรงขำเลียงเห็นภิกษุสงฆ์สงบนิ่ง เหมือนสรวงน้ำใส จึงทรงเปล่งอุทานว่า “ขอให้อุทัยกุมารของเรา จงมี ความสงบอย่างภิกษุสงฆ์ในเวลานี้เถิด”^{๑๗}

^{๑๖} พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๑ หน้า ๓๕

^{๑๗} พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๙ หน้า ๕๐-๕๑

กรณีตัวอย่างทั้งสองนี้ชี้ให้เห็นชัดว่า ที่ประชุมของสัตบุรุษที่พระพุทธองค์ทรงเรียกว่า สภา เป็นอย่างไร ต่างกับที่ประชุมของบุคคลอื่นอย่างไร

สภารธรรมของสัตบุรุษต่างจากสภารธรรมของบุคคลอื่นอย่างไร

๑. สภารธรรมของสัตบุรุษคืออะไร

พระพุทธเจ้าตรัสหลักการเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว ไม่มีความเสื่อมไว้ในมหาปรินิพพานสูตร^{๑๔} เรียกว่า **อปปริหานิยธรรม ๗** มี ๒ แบบ แบบหนึ่งสำหรับภิกษุสงฆ์ เรียกว่า **ภิกขุอปปริหานิยธรรม ๗** อีกแบบหนึ่งสำหรับนักปกครอง เรียกว่า **ราชอปปริหานิยธรรม ๗** ที่พระพุทธองค์ทรง แสดงแก่พวกเจ้าวัชชี ผู้ครองแคว้นวัชชี เป็นครั้งแรก และส่งผลให้แคว้นวัชชีเจริญรุ่งเรือง และมีความมั่นคง แม้ผู้ครองแคว้นมหาอำนาจ เช่น พระเจ้าอชาตศัตรู แคว้นมคธ ไม่กล้ายกกองทัพไปปราบ ต้องใช้วิธีทำลายสามัคคี จึงปราบได้ ดังเรื่องราวในหนังสือ**สามัคคีเภทคำฉันท์** ของนายชิต บุรทัต

หลักการทั้ง ๒ แบบนี้ มีลักษณะสำคัญคล้ายกัน ดังนี้

ภิกขุอปปริหานิยธรรม ๗

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุม ก็พร้อมเพรียงกันเลิกและพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์พึงทำ
๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธองค์มิได้บัญญัติ ไม่ถอนสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้
๔. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน
๕. ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น
๖. ยินดีในเสนาสนะป่า
๗. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้ว ขอให้ อยู่เป็นสุข

หลักการ ๗ ประการนี้ เป็นหลักการบริหารคณะสงฆ์ให้เจริญฝ่ายเดียว มิให้เสื่อม

^{๑๔} พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๐ หน้า ๗๘-๘๓, พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ หน้า ๓๒๐

ราชขอปรินิยธรรม ๗

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
 ๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ
 ๓. ไม่ถืออาภោจบัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติ มั่นตามวัชชีธรรม
 ๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง
 ๕. บรรดากุลสตรี กุลกุมารทั้งหลาย มิให้อยู่อย่างถูกข่มเหงรังแก
 ๖. เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชีทั้งภายในและภายนอก ไม่ละเลยการทำธรรมิกพลี
 ๗. จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ (หมายถึงบรรพชิตที่เป็นหลักใจของประชาชน) ตั้งใจให้ท่านที่ยังมิได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้ว พึงอยู่โดยผาสุก
- หลักการ ๗ ประการนี้ เป็นหลักการบริหารบ้านเมืองให้เจริญฝ่ายเดียว มิให้เสื่อม
- หลักการเหล่านี้โดยเฉพาะ ข้อ ๑-๔ น่าจะถือได้ว่า เป็นสภาธรรมของสัตบุรุษผู้มีคุณธรรม คือ ละคราะ โทสะ โมหะ พุแต่คำที่เป็นธรรม (วาจาสุภาสิต) และมีคุณสมบัติ ๗ ประการ คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล อันเป็นเหตุให้ การพูด หรือการอภิปรายเรื่องที่พิจารณาในสภาเป็นไปด้วยดี ก่อประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติโดยรวมได้

๒. สภาธรรมของสัตบุรุษต่างจากสภาธรรมของบุคคลอื่นอย่างไร

เพื่อให้เป็นเรื่องใกล้ตัวท่านผู้อ่าน ขอนำข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.๒๕๔๔ และข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ พ.ศ.๒๕๔๒ ของไทย^{๑๕} มาเสนอเพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับสภาธรรมของสัตบุรุษ ในสาระที่สำคัญบางประเด็นพอเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.๒๕๔๔ ข้อ ๑๙ บัญญัติไว้ว่า “การประชุมสภา ให้ที่ประชุมพิจารณาเฉพาะเรื่องที่อยู่ในระเบียบวาระการประชุม และต้องดำเนินการพิจารณาตามลำดับระเบียบวาระการประชุมที่จัดไว้ เว้นแต่ที่ประชุมจะลงมติเป็นอย่างอื่น”

^{๑๕} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ข้อบังคับการประชุม ฯ หน้า ๓-๖๖

ข้อ ๒๐ บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดประสงค์จะกล่าวถ้อยคำต่อที่ประชุม ให้ยกมือขึ้นพ้นศีรษะ เมื่อประธานอนุญาตแล้ว จึงยืนขึ้นกล่าวได้ และต้องเป็นคำกล่าวกับประธานเท่านั้น”

ข้อ ๓๗ บัญญัติไว้ว่า “ญัตติทั้งหลายต้องเสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือต่อประธานสภา และต้องมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่าห้าคน ทั้งนี้ เว้นแต่ข้อบังคับนี้ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะเป็น อย่างอื่น”

ข้อ ๕๘ บัญญัติไว้ว่า “ผู้มีสิทธิอภิปรายก่อน คือผู้เสนอญัตติหรือผู้แปรญัตติ แต่ถ้าผู้เสนอญัตติหรือผู้แปรญัตติมีหลายคน ให้ประธานอนุญาตให้อภิปรายก่อนได้เพียงคนเดียว...”

ข้อ ๑๖๔ บัญญัติไว้ว่า “ให้สมาชิกและกรรมการปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกและกรรมการตามที่สภาได้ตราไว้

ให้นำข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาบังคับและให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของข้อบังคับนี้”^{๑๖}

ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ พ.ศ. ๒๕๔๒ บัญญัติเรื่อง อุดมคติการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ รวมถึงความเกี่ยวพันของตน ครอบครัวและบุคคลอื่นไว้ในหมวดที่ ๑ ดังนี้

ส่วนที่ ๑

อุดมคติของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ

ข้อ ๕ สมาชิกและกรรมการจักต้องจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นแบบอย่างที่ดีในการเคารพและรักษาระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ข้อ ๖ สมาชิกและกรรมการจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ

ข้อ ๗ สมาชิกและกรรมการจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามกฎหมาย

ข้อ ๘ สมาชิกและกรรมการจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรโดยเคร่งครัด

ข้อ ๙ สมาชิกและกรรมการจักต้องมีอุดมการณ์ ในการทำงานเพื่อประเทศชาติและรับใช้ประชาชนอย่างเต็มความสามารถด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ

ข้อ ๑๐ สมาชิกและกรรมการจักต้องปฏิบัติตนอยู่ในกรอบจริยธรรม คุณธรรมและศีลธรรม ทั้งโดยส่วนตัวและโดยหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสาธารณชน

^{๑๖} ข้อบังคับการประชุม ฯ หน้า ๙-๑๐, ๑๓, ๑๗, ๕๓

ส่วนที่ ๒

การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ

ข้อ ๑๑ สมาชิกและกรรมการจักต้องรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงของรัฐสภาและไม่กระทำการใดๆ อันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อเกียรติภูมิของประเทศชาติและรัฐสภา

ข้อ ๑๒ สมาชิกและกรรมการจักต้องถือว่าผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสิ่งสูงสุด มีความยุติธรรม และปฏิบัติต่อประชาชนทั่วไปอย่างเสมอหน้ากัน

ข้อ ๑๓ สมาชิกและกรรมการจักต้องเคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้อื่น ไม่แสดงกิริยา หรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ อาฆาตมาดร้าย ใส่ร้ายหรือเสียดสีบุคคลใด โดยไม่มีหลักฐาน หรือนำเอา เรื่องที่เป็นเท็จมาอภิปรายแสดงความเห็นในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร หรือที่ประชุมคณะกรรมการ หรือที่อื่นใด

ข้อ ๑๔ สมาชิกและกรรมการจักต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภา ผู้แทน ราษฎรหรือกรรมการเข้าไปก้าวก่าย หรือแทรกแซงการบรรจุ แต่งตั้ง ย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และ เลื่อนขึ้นเงินเดือนของข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ และมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือให้บุคคลดังกล่าว พ้นจากตำแหน่ง

ข้อ ๑๕ สมาชิกและกรรมการจักต้องรักษาความลับในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือการ ประชุมคณะกรรมการที่กระทำการลับ โดยไม่นำไปเปิดเผยแก่ผู้ใดหรือในทางใด เว้นแต่เป็นการ ปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

ข้อ ๑๖ สมาชิกและกรรมการจักต้องอุทิศเวลาให้แก่การประชุม โดยไม่ขาดประชุมสภาผู้แทน ราษฎรเกินจำนวนหนึ่งในสี่ของจำนวนวันประชุมในสมัยประชุม หรือขาดประชุมคณะ กรรมการติดต่อกันเกินสามครั้ง เว้นแต่ในกรณีเจ็บป่วย หรือเหตุสุดวิสัย

ข้อ ๑๗ สมาชิกและกรรมการจักต้องพิจารณากฎหมาย ญัตติ กระทำหรือเรื่องร้องทุกข์ ที่เป็น ประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนส่วนรวมโดยเร็ว

ข้อ ๑๘ สมาชิกและกรรมการจักต้องไม่คบหาหรือให้การสนับสนุนแก่ผู้ประพฤติผิดกฎหมาย

ข้อ ๑๙ สมาชิกและกรรมการพึงพบปะเยี่ยมเยียนและรับฟังเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชน

ข้อ ๒๐ สมาชิกและกรรมการจักต้องแสดงความรับผิดชอบตามสมควรแก่กรณี เมื่อปฏิบัติหน้าที่ บกพร่องหรือผิดพลาดอย่างร้ายแรง

ข้อ ๒๑ สมาชิกและกรรมการจักต้องไม่ใช้และเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของทางราชการเพื่อให้ผู้อื่น หรือประชาชนเข้าใจผิด หรือเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก

ข้อ ๒๒ สมาชิกและกรรมการจักต้องไม่ร่วมมือกับบุคคลหรือองค์กรใดๆ กระทำการหรือแสวงหาผลประโยชน์ที่ขัดต่อการทำหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ

ข้อ ๒๓ สมาชิกและกรรมการจักต้องเปิดเผยข้อมูลหรือการกระทำที่ทำให้ราชการเสียหาย การฉ้อฉล หลอกลวง การใช้อำนาจในทางที่ผิด และการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ

ส่วนที่ ๓

ความเกี่ยวพันของตน ครอบครัว และบุคคลอื่น

ข้อ ๒๔ สมาชิกและกรรมการจักต้องไม่ยินยอมให้บุคคลในครอบครัว หรือผู้อื่นใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนโดยมิชอบ

ข้อ ๒๕ สมาชิกและกรรมการต้องไม่นำความลับของราชการไปเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่น ทั้งในขณะที่ยดำรงตำแหน่ง หรือเมื่อพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ เว้นแต่กฎหมายจะอนุญาตให้กระทำได้

ข้อ ๒๖ สมาชิกและกรรมการจักต้องไม่เรียกร้องของขวัญของกำนัล หรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลอื่น เพื่อประโยชน์ต่างๆ อันอาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของตน และจะต้องดูแลให้คู่สมรสและบุคคลในครอบครัวปฏิบัติเช่นเดียวกันด้วย^{๑๗}

จากตัวอย่างที่นำมาเสนอนี้ พอประเมินได้ว่า ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.๒๕๔๔ รวมทั้งข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ พ.ศ.๒๕๔๒ มีคุณค่าเทียบได้กับสภามติของสัตบุรุษ ดังกล่าวข้างต้น

นอกจากนี้ ข้อบังคับการประชุมของสภาไทยอีก ๒ สภา คือ ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๔ รวมทั้งข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พ.ศ.๒๕๔๖ และข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ.๒๕๔๔ มีข้อบังคับทั่วไปเหมือนกับข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๔๔ และแม้ข้อบังคับเฉพาะของแต่ละสภาก็จะแตกต่างกันบ้าง แต่ก็มีคุณค่าเทียบได้กับสภามติของสัตบุรุษเช่นเดียวกัน

^{๑๗} ข้อบังคับการประชุม ฯ หน้า ๖๐-๖๓

กล่าวโดยสรุป ข้อบังคับการประชุมของสภาไทยทั้ง ๓ สภา ล้วนมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การประชุมสภาดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อย บรรลุเป้าหมาย คือ ประโยชน์และความสงบสุขของประเทศชาติและประชาชน

อย่างไรก็ตาม ภาพเหตุการณ์ของการประชุมสภาทั้งของไทยและของต่างประเทศบางประเทศที่ปรากฏในสื่อต่างๆ ตลอดมา ทำให้เห็นได้ชัดแจ้งว่า สมาชิกและกรรมการผู้มีเกียรติบางท่าน บางกลุ่มของสภาเหล่านั้นมีพฤติกรรมทั้งทางกายและวาจา ไม่สอดคล้องกับข้อบังคับการประชุมสภาของตน ข้อวิเคราะห์ที่ได้จากเรื่องนี้นำไปสู่ข้อสรุปว่า “ที่ประชุมใดไม่มีสัตบุรุษ ที่ประชุมนั้นไม่ชื่อว่าสภา” สมจริงดังพระพุทธภาษิตในโฆมทสสุตตรข้างต้น

ถ้าถามว่า ทำอย่างไร จึงจะให้สมาชิกและกรรมการปฏิบัติตามข้อบังคับการประชุมของสภา โดยเคร่งครัด คำตอบแบบกำปั้นทุบดิน คือต้องมีมาตรการควบคุมให้ปฏิบัติตามข้อบังคับการประชุมสภา และที่จริงก็มีแล้ว คือข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ พ.ศ.๒๕๔๒ หมวดที่ ๒ ว่าด้วย การควบคุมให้เป็นไปตามจริยธรรม ตั้งแต่ข้อ ๒๗ ถึง ๓๒ ซึ่งกล่าวถึงบทลงโทษว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการจริยธรรมสภาผู้แทนราษฎร มีคำวินิจฉัยว่า สมาชิกหรือกรรมการผู้ใดฝ่าฝืนข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมข้อใด คณะกรรมการมีอำนาจที่จะลงโทษสมาชิกหรือกรรมการผู้นั้น โดยการตำหนิหรือประณามให้เป็นที่ยับยั้งและรายงานต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อทราบ”^{๑๘} ถามต่อว่า เคยมีการลงโทษหรือไม่ ถ้ามี ผู้ถูกลงโทษกลับปฏิบัติตามข้อบังคับการประชุมโดยเคร่งครัดหรือไม่

เพราะฉะนั้น คำตอบที่ตรงประเด็นคือ ต้องพัฒนาบุคคลผู้ที่จะเป็นสมาชิกสภาและกรรมการของสภา ให้มีคุณสมบัติของสัตบุรุษ ๗ ประการ มีวาจาสุภาพ ๕ ประการและมีคุณธรรมสำคัญ คือ สามารถควบคุมอกุศลมูล ๓ คือ ราคะ โทสะ โมหะ หรือโลภ โกรธ หลง ให้ได้ อย่าให้ออกุศลมูลเหล่านี้มีอำนาจเหนือการตัดสินใจของตน

บทสรุป

สาธธรรมแนวพุทธที่นำเสนอมานี้ ผู้เขียนมีเจตจำนงอันบริสุทธิ์ เพื่อเปรียบเทียบและปรับใช้กับสภาของไทยในองค์ประกอบสำคัญ ๒ ส่วน คือ ๑. ส่วนที่เป็นกติกาหรือข้อบังคับการประชุม ซึ่งมีทั้งอุดมการณ์ หลักการและมาตรการควบคุมให้ปฏิบัติตามข้อบังคับเหล่านั้น ในส่วนนี้ ได้ประเมินมาแล้ว

^{๑๘} ข้อบังคับการประชุมฯ หน้า ๖๔-๖๖

ว่ามีคุณค่าเทียบได้กับสภามหาวิทยาลัย หรือ สภามหาวิทยาลัย ๒. ส่วนที่เป็นผู้ปฏิบัติ คือ สมาชิกและกรรมการของสภา ซึ่งต้องเป็นสัตบุรุษ คือคนดี มีคุณสมบัติ ๗ ประการ (สัปปริสรธรรม ๗) และมีคุณธรรมอย่างน้อยสามารถควบคุมกิเลส คือ รัก(ราคะ) โภคะ โภคะ หลง ได้ มิให้ชักจูงใจไปในทางทำผิดกติกา เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ตนหรือพวกพ้อง มากกว่าประโยชน์ส่วนรวม หรือประเทศชาติ ในส่วนนี้ได้ประเมินมาแล้วว่า ยังขาดอยู่ จึงเกิดเรื่องอันไม่ควรจะเกิดในสภาอันทรงเกียรตินี้

ทางแก้ไขในส่วนที่ขาดนี้ คือ **ต้องเลือกผู้แทนราษฎรที่มีคุณธรรมและจริยธรรม** ดังกล่าวมาแล้ว โดยยึดหลักการ คือ **เลือกคนดี มีคุณธรรมและจริยธรรม** นำหน้าความรู้ ความสามารถที่เป็นส่วนประกอบของคนเก่ง ไม่เลือกคนเก่ง ที่มีอิทธิพล ใช้เงินแลกคะแนนเสียง เพราะเมื่อเขาได้รับเลือกตั้งมาแล้วด้วยวิธีเช่นนี้ เขาจะเข้ามาโกงกิน เพื่อเอาคืนจากที่เสียไปในการหาเสียง และถือว่า เขาไม่มีพันธะกับผู้เลือกเขา เพราะเขาให้เงินชดเชยไปแล้ว หนี้บุญคุณไม่มีเหลือ ซึ่งผิดกับผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกด้วยความสมัครใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้แทนพวกนี้รู้สึกถึงบุญคุณของประชาชน และจะตั้งหน้าทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เพื่อตอบแทนบุญคุณของประชาชนและประเทศชาติ

ขอล้ำว่า การขาดคนดีในสภาของเรา มีทางแก้ไขโดยเลือกคนดีเข้าสภา งดเว้น การซื้อเสียง และการขายเสียงโดยสิ้นเชิง

บรรณานุกรม

จำนงค์ ทองประเสริฐ, ประวัติความเป็นมาของราชบัณฑิตยสถานจนถึง พ.ศ.๒๕๒๓. กรุงเทพมหานคร : ครอบครัวทองประเสริฐ จัดพิมพ์เป็นบรรณาการเนื่องในงานฉลองคล้ายวันเกิดครบรอบ ๘๐ ปี ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๒.

ปทานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ. กรุงเทพมหานคร : ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในคราวอายุครบ ๕ รอบ หม่อมหลวงบัว กิติยากรในพระบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๒.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่ม ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๕, ๒๒, ๒๓, ๒๗ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, กรุงเทพมหานคร : คณะผู้ศรัทธาร่วมกันจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน, ๒๕๔๕.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : คณะผู้ศรัทธาร่วมกันจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน, ๒๕๔๖.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **มหาจุฬาเตปิฎก สุตตนตปิฎก สยัตตนิกาเย สคาถคคปาลี** (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฯ เล่ม ๑๕). พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____. **มหาจุฬาเตปิฎก สุตตนตปิฎก ขุททกนิกาเย ชาตกปาลี (ปฐมภาค)**. พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

_____. **สารตถูปกาสินยา นาม สยัตตนิกายฎฐกถาย สคาถคคควณณา (ปฐม ภาค)**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, **ข้อบังคับการประชุม**

ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.๒๕๔๔.

ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกรรมการ พ.ศ.๒๕๔๒.

ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ.๒๕๔๔.

ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พ.ศ.๒๕๔๖.

ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา พ.ศ.๒๕๔๔.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๙.